Türk Eğitim Bilimleri Dergisi
Makale Türü: Araştırma
Makale Geliş Tarihi: 15.11.2018
Makale Kabul Tarihi:15.03.2019
Makale Yayın Tarihi: 26.06.2019

Ortaöğretim Öğrencilerinde Kariyer Karar Verme Güçlüklerinin Yordayıcısı Olarak Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi ve Kariyer Seçiminde Aile Etkisi*

Asive DURSUN[1] Ahmet KARA[2]

Öz

Bu araştırmanın amacı, ortaöğretim öğrencilerinin kariyer kararı yetkinlik beklentileri ve kariyer seçiminde aile etkileri ile kariyer karar verme güçlükleri arasındaki ilişkileri incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu, Kütahya'nın Domaniç ilçesinde bulunan resmi bir ortaöğretim kurumundan uygun örnekleme yöntemi ile seçilen 228 ortaöğretim öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada veriler "Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği, Kariyer Karar Yetkinlik Beklentisi Ölçeği ve Kariyer Seçiminde Aile Etkisi Ölçeği ile elde edilmiştir. Veri analizinde ilk olarak kariyer karar yetkinlik beklentileri, kariyer seçiminde aile etkileri ve kariyer karar verme güçlükleri arasındaki ilişkileri belirlemek için korelasyon analizi yapılmıştır. İkinci olarak ise kariyer seçiminde aile etkilerinin kariyer karar verme güçlüklerini açıklama düzeylerini ortaya koymak için çoklu regresyon analiz tekniği kullanırken; kariyer karar yetkinlik beklentilerinin kariyer karar verme güçlüklerini açıklama düzeylerini belirlemek için basit regresyon analiz tekniği tercih edilmiştir. Analiz sonuçlarında kariyer seçiminde aile etkisinin alt boyutları, kariyer karar verme güçlüklerini anlamlı ve pozitif yönde yordamaktadır [$R=.22$, $R^2=.05$, $F=2.97$, $p<.01$]. Bilgi desteği, finansal destek, aile beklentileri, değer ve inançlar kariyer karar verme güçlüklerine ait toplam varyansın yaklaşık % 5'ini açıklamaktadır. Ayrıca kariyer kararı yetkinlik beklentisinin kariyer karar verme güçlüklerini anlamlı ve pozitif yönde yordadığı bulunmuştur [$R=.25$, $R^2=.06$, $F=15.39$, $p<.01$]. Kariyer kararı yetkinlik beklentisinin, kariyer karar verme güçlüklerine ait toplam varyansın yaklaşık % 6'sını açıkladığı saptanmıştır. Araştırma sonuçlarında kariyer kararı yetkinlik beklentisi ve kariyer seçiminde aile etkisi, kariyer karar verme güçlüklerinin anlamlı ve önemli yordayacı değişkenleri olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Ortaöğretim öğrencileri, kariyer kararı yetkinlik beklentileri, kariyer seçiminde aile etkileri, kariyer karar verme güçlükleri

Abstract

The aim of this research is to investigate the relationship between the career decision making self-efficacy of secondary school students and the family influence in the choice of career and career decision making difficulties. The research group consists of 228 secondary school students selected from an official secondary school in the district of Domaniç, Kütahya. The data in the study were obtained by Career Decision Making Difficulties Scale, Career Decision Making Self-Efficacy Scale, and

*Bu araştırma, 30. 10. 2018- 03.11.2018 tarihleri arasında Alanya'da düzenlenen IV. INES International Academic Research kongresinde sözlü olarak sunulmuştur.

[1] Asiye DURSUN, Uzman Psikolojik Danışman, Nurbiye Gülerce Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, asiyedursun26@hotmail.com.

[2] Ahmet KARA, Araştırma Görevlisi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, ahmetkara9126@gmail.com.

Family Influence in the Choice of Career. In the data analysis, first of all, correlation analysis was conducted to determine the relationships between career decision making self-efficacy, family influence in the choice of career and career decision making difficulties. Secondly, when using the multiple regression analysis technique to reveal the level of explanation of family influence in the choice of career; A simple regression analysis technique was chosen to determine the levels in which career decision making self-efficacy explain career decision making difficulties. In the analysis results, the sub-dimensions of family support in the choice of career predicted career decision making difficulties significantly and positively [$R = .22$, $R^2 = .05$, $F = 2.97$, $p < .01$]. Information support, financial support, family expectations, values and beliefs account for about 5% of the total variance of career decision making difficulties. In addition, it was found that career decision making self-efficacy significantly and positively predicted career decision making difficulties. [$R = .25$, $R^2 = .06$, $F = 15.39$, $p < .01$]. It was found that career decision making self-efficacy explained about 6% of the total variance of career decision making difficulties. In the results of the research, it was found that career decision making self-efficacy and family influence in the choice of career were significant and important predictive variables of career decision making difficulties.
Keywords: Secondary school students, career decision making self-efficacy, family influence in the choice of career, career decision making difficulties

Giriş

İnsanlar doğdukları andan yaşamlarını sonlandırdıkları zamana kadar birtakım kariyer gelişim dönemlerinden geçmekte ve her döneme özgü olan kariyer gelişim görevlerini yerine getirmeye çalışmaktadır. Bu süreçlerden geçerken bazen zorluklarla karşılaşabilmekte ve karar verme sürecinde çatışmalar yaşayabilmektedir (Bacanlı, 2008). Bireylerin yaşadığı bu karar verme sürecindeki çatışmalar kariyer danışmanlığı alanında kariyer karar verme güçlükleri olarak bilinmektedir (Gati, Garty ve Fassa, 1996).

Kariyer Karar Verme Güçlükleri

Kariyer karar verme güçlükleri, bireyin kariyer gelişim sürecinde meslek seçimi yaparken kendisine uygun bir meslekten daha az uygun olan bir mesleğe yönelmesine yol açan engelleyici durumlar olarak tanımlanmaktadır (Gati, Garty ve Fassa, 1996). Ayrıca kariyer karar verme güçlükleri üç boyutta sınıflandırılmıştır (Gati, Krausz ve Osipow, 1996). Bunlar; hazırlık eksikliği, bilgi eksikliği ve tutarsız bilgidir. Hazırlık eksikliği, bireyin kariyer gelişim sürecindeki meslek seçimi yaparken sahip olduğu motivasyon azlığı ve akılcı olmayan inançlarıdır. Bilgi eksikliği, bireyin mesleki benlik açıdan kendisini ayrıştırmada ve meslekler hakkında ve mesleki karar verme sürecindeki bilgi eksikliğini kapsamaktadır. Tutarsız bilgi ise bireyin kendisiyle ilgili bilgi ile seçmeyi düşündüğü meslekler hakkındaki bilgiler arasında çelişkileri ifade etmektedir (Gati, Krausz ve Osipow, 1996). Öte yandan kariyer karar verme sürecinde yaşanan güçlüklere bakıldığında; yetenek ve ilgilerin ayrışmamış olması, birden fazla alanda üstün ve ya eşit düzeyde yeteneğe sahip olmak, mesleki gelişim görevlerini yerine getirmemek, kronik kararsızlık yaşamak, seçimler konusunda aile ile çatışma yaşamak ve şişirilmiş benliğe sahip olmak gibi bir takım nedenlerin olduğu görülmektedir

(Bacanlı, 2008; Kuzgun, 2006; Osipow ve Fitzgerald, 1996). Bunun yanında literatürde kariyer karar verme güçlükleri etkileyen içsel ve dışsal faktörler bulunmaktadır (Bacanlı, 2008; Kleiman, Gati, Peterson, Sampson, Reardon ve Lenz, 2004). Bu araştırmada kariyer kararı yetkinlik beklentisi, içsel faktör olarak ele alınmıştır.

Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi

Yetkinlik beklentisi kavramı ilk kez Bandura'nın Sosyal Öğrenme Kuramında tanımlanmıştır. Bandura (1977) tarafından yetkinlik beklentisi, bireyin belirli bir konuda gerekli davranışları başarılı bir şekilde yapabilme yeteneği ile ilgili bireyin kendisine ilişkin algılarının toplamı olarak ifade edilmektedir. Ayrıca Bandura (1977) bireyin yetkinlik beklentisiyle ilgili dört bilgilendirici kaynak olduğunu belirtmektedir. Bunlar; başarılı performanslar, dolaylı öğrenme, sözel ikna ve fizyolojik durumdur. Öte yandan kariyer danışmanlığı alanında yetkinlik beklentisi kavramı ilk olarak Sosyal Bilişsel Kariyer Kuramında ortaya konulmuştur (Lent, Brown ve Hackett 1994). Sosyal Bilişsel Kariyer Kuramında yetkinlik beklentisi kavramı Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi olarak ele alınmıştır (Betz ve Hackett, 1981). Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi, bireyin içerisinde bulunduğu kariyer gelişim dönemindeki kendisinden yapması beklenen kariyer gelişim görevlerini yerine getirebilmesiyle ilgili bireyin kendisine yönelik inançları olarak tanımlanmaktadır (Betz ve Hackett, 1981). Bu kariyer gelişim görevleri; kendini doğru bir şekilde değerlendirme, mesleklerle ilgili bilgi toplama, hedef belirleme, plan yapma ve problem çözme davranışları olarak betimlenmiştir (Crites, 1976). Bu kariyer gelişim görevlerini yerine getirmede bireyin kendisine güvenin yüksek olması, onun kariyer kararı yetkinlik beklentisinin yüksek olduğu anlamına gelmektedir (Işık, 2010).

Kariyer Seçiminde Aile Etkisi

Literatürde kariyer karar verme güçlüklerini etkileyen hem içsel hem de dışsal faktörler vardır (Mutlu, 2011; Gati ve diğerleri, 2011). Bu araştırmada kariyer seçiminde aile etkisi dışsal faktör olarak ele alınmıştır. Aile, ergenlerin kariyer gelişim sürecinin yapılandırmasını etkileyen önemli bir faktör olarak bilinmektedir (Bacanlı ve Sürücü, 2011; Özünlü ve Bacanlı, 2015). Kariyer seçiminde aile etkisi ise, bireyin kariyer gelişim sürecinin oluşturulmasında ailenin eğitim düzeylerinin, tutumlarının, beklentilerinin, kültürel yapılarının ve maddi desteklerinin toplamı olarak değerlendirilmektedir (Tanhan ve Yılmaz, 2017). Kariyer seçiminde aile etkisi, dört boyuttan oluşmaktadır. Bu boyutlar; bilgi desteği, finansal destek, ailenin beklentileri ve değerler ve inançlardır (Özünlü ve Bacanlı, 2015). Bilgi desteği, ailenin çocuğunun kariyer gelişim süreciyle ilgili bilgi düzeyidir. Finansal destek, ailenin çocuğuna kariyer gelişimde sunmaya çalıştığı maddi destektir. Ailenin beklentileri, ailenin çocuğun cinsiyetine, ailenin tutumlarına ve kültürel yapısına göre kariyer gelişim sürecini yapılandıracağına yönelik beklentileridir. Değer ve inançlar, ailenin çocuğunun meslek seçimi yaparken ailesinin sahip

olduğu dini düşünceleri, etnik kökeni, değer ve inançları dikkate alacağını konusunda beklenti içerisinde olmasıdır (İşgör ve Sezer, 2008; Özünlü ve Bacanlı, 2015).

Kariyer Karar Verme Güçlükleri, Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentileri ve Kariyer Seçiminde Aile Etkisi Arasındaki İlişkiler

Literatürde kariyer karar verme güçlükleri ile kariyer kararı yetkinlik beklentileri araştırmaları incelendiğinde; Mutlu (2011) tarafından yapılan araştırmada ortaöğretim öğrencilerinin kariyer karar verme yetkinliği arttıkça; kariyer karar verme güçlüklerinin azaldığı bulunmuştur. Benzer şekilde yüksek düzeyde kariyer karar verme yetkinlik beklentisine sahip olan bireylerin daha düşük düzeyde kariyer kararsızlığı yaşadığı tespit edilmiştir (Nota, Ferrari, Solberg ve Soresi, 2007; Öztemel, 2014). Alanyazında karar verme yetkinlik beklentisinin kariyer kararları üzerinde etkili olduğu vurgulanmaktadır (O'brien, Martinez-Pons ve Kopala, 1999). Üç yıl devam eden bir izleme araştırmasının sonuçlarında kariyer karar verme beklenti düzeyi yüksek olan bireylerin daha az kariyer kararsızlığı yaşadığını ortaya konulmuştur (Guay, Ratelle, Senécal, CLarose ve Deschênes, 2006). Bununla birlikte kariyer kararı yetkinlik beklentisinin mesleki kararsızlık için iyi bir yordayıcı ve negatif ilişkili bir değişken olduğu saptanmıştır (Betz ve Voyten, 1997). Sonuç olarak yukarıdaki açıklamalardan yola çıkarak kariyer kararı yetkinlik beklentilerinin kariyer karar verme güçlüklerinin önemli bir yordayıcısı olduğu düşünülmektedir.

Literatürde kariyer karar verme güçlükleri ile kariyer seçiminde aile etkisi araştırmaları incelendiğinde; ailenin çocuklarının mesleki gelişim sürecini olumlu şekilde etkileyen tutumlar sergilemelerinin çocukların mesleki kararsızlıklarını azalttığı belirtilmektedir (Kush ve Cochran, 1993). Aynı şekilde ailenin sosyal ve kültürel düzeyinin kariyer karar vermede çok önemli bir etkiye sahip olduğu vurgulanmaktadır (Ferry, 2006). Karar verme sürecinde ailenin sergilediği otoriter tutum ergenin kişisel özelliklerini tanıma ve karar verme aşamasında kararsızlık yaşamalarına yol açabilmektedir (Özen, 2001). Buna karşın demokratik aile tutumunun ise bireylerin kariyer kararsızlıklarını azalttığı ortaya konulmuştur (Hamamcı ve Hamurlu, 2005). Sonuç olarak yukarıdaki açıklamalardan yola çıkarak kariyer seçiminde aile etkilerinin kariyer karar verme güçlüklerinin önemli bir yordayıcısı olduğu söylenebilir.

Kariyer Karar Verme Güçlükleriyle İlgili Araştırmalar

Literatürde karar verme güçlükleri ile ilgili yapılan ilişkisel araştırmalara bakıldığında; ego kimlik statüleri (Gökce ve Traş, 2017), mesleğe yönelik akılcı olmayan inançlar (Bacanlı, 2016), kaygı, benlik kavramı, kimlik, karamsarlık ve mükemmeliyetçilik (Gati ve diğerleri, 2011). Karar verme yetkinliği, öznel iyi oluş ve sosyo ekonomik düzey, (Mutlu, 2011), anne baba tutumları ve rehberlik ihtiyaçları (Kesici, Hamarta ve Arslan, 2007), fonksiyonel olmayan inançlar (Kleiman, Gati, Peterson, Sampson, Reardon ve Lenz, 2004) gibi değişkenlerle ilişkilerinin ele alındığı görülmektedir. Ayrıca

deneysel araştırmalar incelendiğinde; grup rehberliği ve grupla psikolojik danışma yardımının lise öğrencilerinin kariyer kararı verirken bağımsız davranabilmeleri üzerinde etkili olduğu bulunmuştur (Bilgin, 1995). Karar verme becerileri kazandırma ve etkileşim gruplarının da bireylerin mantıklı karar verme becerilerini geliştirmede etkili olduğu tespit edilmiştir (Ersever, 1996). Ergenlik döneminde uygulanacak mesleki rehberlik etkinliklerinin kararsızlık düzeyini düşürmede etkili olduğu saptanmıştır (Çakır, 2003).

Ortaöğretim dönemi, hem kariyer gelişim hem de kişisel ve sosyal gelişim açısından son derece önemli bir dönemdir. Bu dönemde yer alan bireyler bir yandan kimlik kazanımını gerçekleştirmek bir yandan da mesleki anlamda karar vermek durumundadır (Steinberg, 2007). Ortaöğretimin sonunda da geleceklerini şekillendirecek önemli kararlar almaları gerekmektedir (Kulaksızoğlu, 2001). Çünkü bu süreçte kimlik gelişimi, sosyal uyumu ve gelecek refaha katkı sağlayacağı düşünülen kariyer karar verme ortaöğretim öğrencileri için temel gelişimsel görevlerin başında gelmektedir. Öte yandan kariyer karar verme sürecinde bazı bireyler hiç bir zorlukla karşılaşmadan kariyer kararı verirken, bazıları kariyer kararı verme sürecinde birtakım güçlüklerle karşılaşabilmektedir (Gati ve diğerleri, 2011). Bu bakımdan kariyer karar verme sürecinde bu farklılığa yol açan içsel ve çevresel faktörlerin ele alınması karar verme güçlüğünün doğasının daha iyi anlaşılmasını sağlayabilir. Bununla birlikte literatürde kariyer karar verme güçlüklerinin çeşitli faktörlerle ilişkisini ele alan çalışmalar olmasına rağmen aile etkisi ve kariyer karar yetkinlik beklentisine yönelik çalışma bulunmamaktadır. Bu bağlamda da araştırmanın ilgili alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ortaöğretim öğrencilerinin kariyer karar yetkinlik beklentileri ve kariyer seçiminde aile etkileri ile kariyer karar verme güçlükleri arasındaki ilişkileri ortaya koymaktır. Bu araştırmanın genel amacı doğrultusunda aşağıda alt amaçlar oluşturulmuştur.

Alt amaçlar

1. Ortaöğretim öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleri ile kariyer kararı yetkinlik beklentileri ve kariyer seçiminde aile etkileri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Ortaöğretim öğrencilerinin kariyer seçiminde aile etkileri kariyer karar verme güçlüklerini anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?
3. Ortaöğretim öğrencilerinin kariyer kararı yetkinlik beklentileri kariyer karar verme güçlüklerini anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu araştırma, ortaöğretim öğrencilerinin kariyer karar yetkinlik beklentileri ve kariyer seçiminde aile etkileri ile kariyer karar verme güçlükleri arasındaki ilişkileri ortaya koymayı amaçladığı için korelasyonel araştırma olarak yürütülmüştür (Fraenkel ve Wallen, 1993).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, 2017- 2018 eğitim öğretim yılı ikinci döneminde Kütahya Domaniç ilçesinde bulunan resmi bir ortaöğretim kurumundan, uygun örnekleme yöntemi ile belirlenen 108 erkek (%47.4) ve 120kadın (%52.6) olmak üzere toplam 228 ortaöğretim öğrencisinden oluşmaktadır. Bu öğrencilerin 9. sınıfa 64'ü (%28.1), 10. Sınıfa 60'ı (% 26.3), 11. Sınıfa 57'si (%25) ve 12. sınıfa 47'si (%20.6) devam etmektedir**.** Veriler, araştırmacılar tarafından grup uygulaması şeklinde toplanmıştır**.**

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği, Kariyer Karar Yetkinlik Beklentisi Ölçeği ve Kariyer Seçiminde Aile Etkisi Ölçeği ile toplanmıştır.

Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği (KKVGÖ)

Gati ve Saka (2001) tarafından lise öğrencileri için geliştirilen ölçek Bacanlı (2008) tarafından lise öğrencilerine uyarlanmıştır. Ölçeğin orijinali 2'si kontrol olmak üzere 34 maddeli 7'li derecelemeli Likert tipi bir ölçektir. Türkçe'ye uyarlanan KKVGÖ'de yine 2'si kontrol olmak üzere 34 maddeli 5'li derecelemeli Likert tipi bir ölçektir. Ölçekten alınan puan arttıkça kariyer karar verme güçlük düzeyi de artmaktadır. Ölçekle ilgili "bir meslek seçmem gerektiğini biliyorum, fakat bugünlerde içimde bir meslek seçimi isteği yok " Çoğunlukla karar vermek benim için zordur" gibi maddeler yer almaktadır. Bacanlı (2008), ölçeğin yapı geçerliğini orijinalindeki gibi verilere ADDTREE analizi uygulayarak belirlemiştir. Analiz sonuçları orijinal ölçekte olduğu gibi Hazırlık Eksikliği, Bilgi Eksikliği ve Tutarsız Bilgi olmak üzere 3 alt boyuta ayrılmaktadır. Bacanlı (2008) ise KKVGÖ'nün güvenirliği için Cronbach alfa iç tutarlık katsayısını hazırlık eksikliği kategorisi .45, bilgi eksikliği kategorisi .90, tutarsız bilgi kategorisi .82 ölçeğin tamamı için ise .82 olarak hesaplamıştır. Doğan (2010) tarafından, ölçeğin 3 hafta arayla güvenirliği için hesaplanan kararlılık katsayısı hazırlık eksikliği kategorisi için r=.69; bilgi eksikliği kategorisi r=.83 ve tutarsız bilgi kategorisi r=.80 ve ölçeğin tümü için r=.82 bulunmuştur. Bu araştırma yapılan iç tutarlılık katsayısı sonuçlarına göre; hazırlık eksikliği boyutunun iç tutarlılık katsayısı 0.52; bilgi eksikliği boyutunun iç tutarlılık katsayısı 0.94; tutarsız bilgi iç tutarlılık katsayısı 0.92 ve ölçeğinin tamamının iç tutarlılık katsayısı ise 0.76 olarak hesaplanmıştır.

Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği (KYBÖ- KF)

Bu ölçek, Betz, Klein ve Taylor (1996) tarafından geliştirilmiştir. Işık (2010) tarafından Türkçe 'ye uyarlanmıştır. KYBÖ- KF, 25 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınan puanlar arttıkça bireylerin kariyer kararı yetkinlik beklentilerinin yükseldiği şeklinde yorum yapılır. Ayrıca ölçekle ilgili "ilginizi çeken işlerle ilgili bilgi toplamak için internet kullanabilme" bir işte en çok neye değer verdiğinize karar verebilme" gibi madde ifadeleri bulunmaktadır.

Geçerlilik ve güvenirlik çalışmaları Işık (2010) tarafından yapılmıştır. Güvenirlik çalışmaları, Cronbach alfa iç tutarlılık ve test tekrar test yöntemiyle hesaplanmıştır. Güvenirlik analiz sonuçlarında; Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .88 olarak bulunmuştur. Ayrıca test tekrar test yöntemiyle yapılan güvenirlik analizi sonuçlarına göre; Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı .81 ($p<.01$) olarak tespit edilmiştir (Işık, 2010). Öte yandan geçerlilik çalışması doğrulayıcı faktör analizi yöntemiyle bakılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi sonuçları incelendiğinde uyum iyiliği değerleri; (GFI = .90, AGFI = .90, CFI = .92, RMSEA = .048, SRMR=.078) olarak bulunmuştur (Işık, 2010). Bu araştırmada ölçeğin güvenirlik analizi bulgularına bakıldığında ölçeğin iç tutarlılık katsayısı 0.89 olarak tespit edilmiştir.

Kariyer Seçiminde Aile Etkisi Ölçeği (KSAEÖ)

Fouad ve diğerleri (2010) tarafından geliştirilen Kariyer Seçiminde Aile Etkisi Ölçeği Özünlü ve Bacanlı (2015) tarafından lise öğrencilerine uyarlanmıştır. Ölçeğin orijinali 22 maddeli 5'li derecelemeli likert tipi bir ölçektir. Ölçekte 2 adet tersten puanlanan madde bulunmaktadır. Türkçe'ye uyarlanan KSAEÖ'de 21 maddeli 5'li derecelemeli Likert tipi bir ölçektir. Ölçekten alınan puan arttıkça kariyer seçiminde aile etkisi düzeyi de artmaktadır. Ölçekle ilgili "ailem benimle bir işin nasıl bulunacağına ilişkin bilgileri paylaşır" ailem benden bir meslek sahibi olmamı bekler" gibi maddeler mevcuttur. Orijinal ölçekte olduğu gibi 4 alt boyuta ayrılmaktadır. Özünlü ve Bacanlı (2015) ise KSAEÖ'nün güvenirliği için Cronbach alfa iç tutarlık katsayısını KSAEÖ'nün iç tutarlık katsayıları sırasıyla: Ölçeğin tümü .77, Bilgi Desteği Faktörü .89, Finansal Destek Faktörü .78, Aile Beklentileri Faktörü .72, Değer ve İnançlar Faktörü .83 olarak bulunmuştur. Ölçeğin test tekrar test yöntemiyle hesaplanan kararlılık katsayısı ölçeğin tümü için anlamlı bulunmuştur (r = .83). Bu araştırma yapılan güvenirlik analizi sonuçlarına bakıldığında; ölçeğin iç tutarlık katsayısı 0.76 olarak bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Bu araştırmada ilk olarak araştırma yer alan değişkenlerle ilgili betimsel istatistiklere bakılmıştır. İkinci olarak kariyer karar yetkinlik beklentileri, kariyer seçiminde aile etkileri ve kariyer karar verme güçlükleri arasındaki ilişkileri belirlemek için pearson momentler çarpımı korelasyon analiziyle yapılmıştır. Son olarak ise kariyer seçiminde aile etkilerinin kariyer karar verme güçlüklerini açıklama düzeylerini ortaya koymak için çoklu regresyon analiz tekniği kullanırken; kariyer karar

yetkinlik beklentilerinin kariyer karar verme güçlüklerini açıklama düzeylerini belirlemek için basit regresyon analiz tekniğinden yararlanılmıştır.

Bulgular

Bu araştırmada öncelikle çoklu regresyon analizi geçilmeden önce ön analizler yapılmıştır. Öncelikle normal dağılımın göstergesi olarak araştırma kapsamında ele alınan değişkenler için çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılmıştır. Analiz sonuçlarında kariyer kararı yetkinlik beklentisinin çarpıklık değerinin -0.3 basıklık değerinin ise 0.2; kariyer seçiminde aile etkisinin çarpıklık değerinin -0.9 basıklık değerinin ise 1.7; kariyer karar verme güçlüklerinin çarpıklık değerinin 0.1 basıklık değerinin ise -0.6 olduğu saptanmıştır. Araştırmada iki değişkenin, basıklık ve çarpıklık katsayılarının +/-1.5'in altında olduğu ancak kariyer seçiminde aile etkisinin basıklık değerinin 1.7 olduğu bulunmuştur. Bu ön analiz bulguları, verilerin normal dağıldığını göstermektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Ayrıca regresyon analizindeki değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırma kapsamında ele alınan bağımsız değişkenler arası ilişkilerin ise, -.15 ile .29 arasında değiştiği tespit edilmiştir (Tablo 1). Değişkenler arası ilişki değerlerinin, çoklu doğrusallık problemi göstergesi olarak kabul edilen .70'in altında olduğu, dolayısıyla değişkenler arasında çoklu doğrusallık probleminin olmadığı görülmektedir. Ayrıca çoklu bağıntı için tolerans, VIF ve Koşul Endeksi değerlerine bakılmıştır. Analiz sonuçlarında 0.01'den küçük tolerans, 5-10'dan büyük VIF ve 0,50'den büyük iki varyansın eşlik ettiği 30'dan büyük koşul endeksine rastlanmamıştır. Bu sonuçlar, çoklu bağıntı problemi olmadığını göstermektedir. Kariyer kararı yetkinlik beklentisi, kariyer seçiminde aile etkisi ve kariyer karar verme güçlükleri arasındaki ilişkiler analiz edilmiştir. Bu analiz sonuçları Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi, Kariyer Seçiminde Aile Etkisi ve Kariyer Karar Verme Güçlükleri Arasındaki Pearson Çarpım Momentler Korelâsyon Matrisi

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8
KSAEAB								
1- Bilgi Desteği	1	.41**	.03	.30**	.35*	.17**	-.26**	-.21**
2- Finansal Destek		1	.14*	.18*	.14*	.02	-.12	-.15*
3- Aile Beklentileri			1	.18**	-.05	-.13*	.00	.02
4- Değer ve İnançlar				1	.08	.14*	.03	-.01
KKYB								
5- KKYBTP					1	.11	-.32**	-.26*
KKVGAB								
6- Hazırlık Eksikliği						1	.40**	.35**
7- Bilgi Eksikliği							1	.82**
8- Tutarsız Bilgi								1

*p<.05, **p<.01; KSAEAB: Kariyer Seçiminde Aile Etkisi Alt Boyutları; KKYB: Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi; KKYBTP: Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Toplam Puanı; KKVGAB: Kariyer Karar Verme Güçlükleri Alt Boyutları

Tablo 1 incelendiğinde, kariyer karar verme güçlüklerinden hazırlık eksikliği ile kariyer seçiminde aile etkisinden bilgi desteği [r=.17] arasında pozitif yönde bir ilişki; kariyer karar verme güçlüklerinden bilgi eksikliği ile kariyer seçiminde aile etkisinden bilgi desteği [r=-.26] arasında negatif yönde bir ilişki ve kariyer karar verme güçlüklerinden tutarsız bilgi ile kariyer seçiminde aile etkisinden bilgi desteği [r=-.21] arasında negatif yönde bir ilişki bulunmuştur. Bilgi desteği arttıkça kariyer karar verme güçlükleri azalmaktadır. Ayrıca kariyer karar verme güçlüklerinden tutarsız bilgi ile kariyer seçiminde aile etkisinden finansal destek [r=-.15] arasında negatif yönde bir ilişki ortaya konulmuştur. Ayrıca kariyer karar verme güçlüklerinden hazırlık eksikliği ile kariyer seçiminde aile etkisinden aile beklentileri [r=-.13] arasında negatif bir ilişki ve kariyer seçiminde aile etkisinden değer ve inançlar [r=.14] arasında pozitif yönde bir ilişki tespit edilmiştir. Öte yandan kariyer karar verme güçlüklerinden bilgi eksikliği [r=-.32] ve tutarsız bilgi [r=-.26] ile kariyer kararı yetkinlik beklentisi arasında negatif bir ilişki saptanmıştır. Kariyer seçiminde aile etkisinin, kariyer karar verme güçlüklerini yordamasıyla ilgili analiz sonuçları Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Kariyer Seçiminde Aile Etkisinin Kariyer Karar Verme Güçlüklerini Yordamasına Yönelik Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Kariyer Seçiminde Aile Etkisi	B	SH	β	t	p
Sabit	22.408	5.11		8.10	.00
Bilgi Desteği	-.78	.29	-.20**	-2.70	.00
Finansal Destek	-.48	.61	-.05	-.78	.43
Aile Beklentileri	-.33	.93	-.02	-.35	.72
Değer ve İnançlar	1.07	.62	.11	1.70	.08
n=228, R= .22, R^2= .05, F=2.97, *p<.05, **p<.01					

Tablo 2'e bakıldığında, kariyer seçiminde aile etkisinin alt boyutları, kariyer karar verme güçlüklerini anlamlı ve negatif yönde yordamaktadır [R=.22, R^2=.05, F=2.97, p<.01]. Bilgi desteği, finansal destek, aile beklentileri, değer ve inançlar kariyer karar verme güçlüklerine ait toplam varyansın yaklaşık % 5'ini açıklamaktadır. Kariyer karar verme güçlüklerin 95'lik kısmının ise diğer değişkenlerle açıklanabileceği ortaya konulmuştur. Regresyon katsayısının anlamlığına ilişkin t Testi sonuçlarına bakıldığında kariyer seçiminde aile etkisinden sadece bilgi desteğinin (β: -.20) kariyer karar verme güçlüklerinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu bulunmuştur (p<.01). Finansal destek, aile beklentileri, değer ve inançlar kariyer karar verme güçlüklerini yordamada önemli bir etkiye sahip değildir (p>01). Kariyer kararı yetkinlik beklentisinin kariyer karar verme güçlüklerini yordama düzeyi incelenmiştir. Bu analiz sonuçları Tablo 3'de sunulmuştur.

Tablo 3. Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisinin Kariyer Karar Verme Güçlüklerini Yordamasına Yönelik Basit Regresyon Analizi Sonuçları

Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi	B	SH	β	t	p
Sabit	39.398	1.08		2.57	.00
KKYBTP	-.45	.11	-.25	-.3.92	.00

n=228, R=. 25, R^2=. 06, F=15.39, *p<.05, **p<.01

Tablo 3'te kariyer kararı yetkinlik beklentisi kariyer karar verme güçlüklerini anlamlı ve negatif yönde yordadığı görülmektedir [R=.25, R^2=.06, F=15.39, p<.01]. Kariyer kararı yetkinlik beklentisinin, kariyer karar verme güçlüklerine ait toplam varyansın yaklaşık % 6'sını açıkladığı saptanmıştır. Kariyer karar verme güçlüklerin 94'lik kısmının ise diğer değişkenlerle açıklanabileceği tespit edilmiştir. Regresyon katsayısının anlamlığına ilişkin t Testi sonuçlarında kariyer kararı yetkinlik beklentisinin (β: -.25) kariyer karar verme güçlüklerinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu tespit edilmiştir (p<.01).

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmada, kariyer karar verme güçlükleri ile kariyer seçiminde aile etkisi ve kariyer karar verme yetkinlik beklentisi arasındaki ilişkileri tespit etmek amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda kariyer seçiminde aile etkisinin alt boyutlarından bilgi desteğinin, kariyer kararı yetkinlik beklentisinin kariyer karar verme güçlüklerini anlamlı ve pozitif yönde yordadığı bulunmuştur.

Bu araştırmanın sonuçlarından birincisinde kariyer seçiminde aile etkisinin alt boyutlarından bilgi desteği, kariyer karar verme güçlüklerini anlamlı ve pozitif yönde açıklamaktadır. Literatürde kariyer karar verme güçlükleri ile ailenin farklı özellikleri ile ilgili araştırmalar bulunmaktadır. Ferry (2006) ailenin sosyal ve kültürel yapısının çocuklarının kariyer karar verme durumu üzerinde önemli bir etkisi olduğunu belirtmektedir. Kush ve Cochran (1993) ise aile tutumları ile mesleki kararsızlık durumunu ele almış, ailelerinin olumlu tutum içerisinde olmalarının, çocuklarının mesleki kararsızlıklarını azalttığını ifade etmektedir. Demokratik aile tutumu sergileyen ailelerin çocuklarının kariyer kararsızlık düzeyinin daha az olduğu (Hamamcı ve Hamurlu, 2005), otoriter tutum sergileyen ailelerin ise, öğrencilerin kariyer karasızlık düzeyinin daha fazla olduğu bilinmektedir (Özen, 2001). Bütün bu araştırmalarda ele alındığı üzere ergenlerin yaşayabilecekleri kariyer karar verme güçlüklerini etkileyen faktörlerden biri de ailedir (Hamamcı ve Hamurlu, 2005; Özünlü ve Bacanlı, 2015). Çünkü aileler, ergenlerin algılama şekillerini, kariyer karar vermelerini ve motivasyonlarını önemli derecede etkilemektedir (Mau, Hitchcock ve Calvert, 1998). Ayrıca ergenlerin kariyer gelişiminde ebeveynlerinin ve aile ilişkilerinin önemli rolleri olduğunu ifade edilmektedir (Trice, Hughes, Odom, Woods ve McClellan, 1995). Benzer şekilde ergenlerin meslek seçimlerine hazır oluş düzeyleri olarak ifade edilen mesleki olgunluk düzeylerinin üzerinde aile ortamının psikososyal

algılanışı etkili olduğu belirtilmektedir (Bal, 1998). Bunlara ek olarak aileler, ergenlerin yetenekleri, ilgileri, değerleri, fiziksel gelişimi ve kişilik özellikleri, amaçları ve benlik saygısı ile ilgili gerçekçi bilgiye sahip olduklarında ergenlerin kariyer gelişim süreçlerine olumlu yönde etkileyebilmektedir. Çünkü aileler bu bilgiler ışığında sahip olacakları öngörü ile çocuklarını yetenek, kişilik özelliği, ilgi vb. uygun kariyer kararını vermesinde destek olabilmektedir (Bacanlı, 1999; Selçuk ve Güner, 2000; Ültanır, 2003; Yıldırım, 2006). Fakat ailelerin ergenlerin ilgi, yetenek, istek ve özelliklerini dikkate almadan kendi isteklerini gerçekleştirmek için baskı yaptığı ve ergenlerin seçimlerini doğrudan veya dolaylı olarak olumsuz yönde etkiledikleri saptanmıştır (Tanhan ve Yılmaz, 2017). Ayrıca aile içinde yaşanan çatışma sürecinin bireylerin kariyer karar verme süreçlerini, kariyer karar verme yetkinliklerini olumsuz etkilediği bilinmektedir (Whiston ve Keller, 2004). Sonuç olarak; ergenlerin kariyer karar verme güçlükleri yaşamalarında veya sağlıklı şekilde doğru karar vermelerinde aile içi ilişkiler, ailenin tutumları ve ailenin bilgi, sosyal ve kültürel düzeyleri önemli bir faktör olduğu söylenebilir. Çünkü ailenin tutumu ve içinde bulunduğu çevre öğrencilerin karar verme sürecinde etkili bir faktör olabilmekte öğrenciler karar sürecinde doğrudan ve ya dolaylı olarak aile faktöründen etkilenebilmektedir. Öğrenciler ilgi ve yetenekleri doğrultusunda seçim yapmak yerine ailenin sosyoekonomik yapısı doğrultusunda iş garantisi olan seçimlere yönelmek zorunda olduğunu düşünebilir ve bunun sonucunda kariyer kararsızlığı yaşayabilir. Literatürde aile etkisini alt boyutları bağlamında kariyer karar güçlükleri ile ele alan araştırmaya rastlanmamıştır. Kariyer karar verme güçlüğü üzerimde aile etkisi bilgi desteği alt boyutunun anlamlı bir yordayıcı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu ailenin kariyer karar verme sürecinde sağlıklı bilgiye sahip olmalarının çocuklarına kariyer karar verme sürecinde doğru şekilde rehberlik etmelerine destek olacağı düşünülebilir. Kariyer karar verme sürecini sağlıklı bir şekilde yaşayan öğrencilerin ise kariyer karar verme sürecinde daha az güçlük yaşayacakları ve kariyer karar verme yetkinliklerini olumlu etkileyeceği söylenebilir.

Bu araştırmanın sonuçlarından ikincisinde kariyer kararı yetkinlik beklentisinin kariyer karar verme güçlüklerini anlamlı ve pozitif yönde açıkladığı bulunmuştur. Literatürde kariyer karar verme güçlükleri ile kariyer kararı yetkinlik beklentileri ile ilgili araştırmalar ele alındığında; bireylerin kariyer karar verme yetkinlik düzeyinin artmasıyla onların kariyer kararsızlıklarının düştüğü tespit edilmiştir (Nota, Ferrari, Solberg ve Soresi, 2007). Mutlu (2011) tarafından gerçekleştirilen araştırmada ise ortaöğretim öğrencilerinin karar verme yetkinlik düzeyi arttıkça; karar verme güçlüklerinin azaldığı ortaya konulmuştur. Benzer bir şekilde bireylerin kariyer yetkinlik inançları yükseldikçe, onların mesleki kararsızlıklarının azaldığı bulunmuştur (Betz ve Voyton, 1997). Öztemel (2014), lise öğrencilerinin kariyer karar verme öz yetkinliklerinin, kariyer kararsızlığının önemli bir yordayıcısı olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca kariyer karar verme öz yetkinliklerinin, mesleki kararsızlığa

ilişkin toplam varyansın %32'sini açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır. Literatürdeki bu bulgular, bu araştırmanın bulgularına benzemektedir. Bu durum, Lent, Brown ve Hackett 'ın (1994) Sosyal Bilişsel Kariyer Kuramıyla açıklanabilir. Sosyal Bilişsel Kariyer Kuramında kariyer karar yetkinlik beklentisinin beş önemli kaynağı vardır. Bunlar; kendini doğru bir şekilde değerlendirme, mesleklerle ilgili bilgi toplama, hedef belirleme, plan yapma ve problem çözme davranışlarıdır. Bu beş önemli kaynağı kullanan bireylerde özgüven duygusu gelişmektedir (Işık, 2010). Özgüven duygusu ise bireylerin kariyer gelişim sürecinde kendilerine olan inançlarını diğer bir deyişle kariyer kararı yetkinlik beklentileri olumlu etkilemektedir. Bu yetkinlik beklentisin olumlu gelişimi ise bireylerin karar verme sürecinde kariyer tercihini engelleyebilecek bireysel ya da bağlamsal zorlukları fark edip bunlarla mücadele edebilme gücüne katkı sağlayabilir. Ayrıca yetkinlik beklentisinin olumlu gelişimi, bireylerin kariyer gelişim süreçlerindeki kariyer kararsızlıklarını azaltmaktadır (Öztemel, 2014). Sonuç olarak; bireyler kariyer kararı yetkinlik beklentisinin beş önemli kaynağını kullanarak kariyer karar verme sürecindeki güçlük düzeyini azaltabileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın sonuçları doğrultusunda birtakım önerilerde bulunulabilir. Kariyer karar verme güçlüklerinin azaltılması adına ortaöğretim öğrencilerin kariyer kararı yetkinlik beklentilerini daha iyi anlamlandırabilecekleri kendini tanıma (ilgi, yetenek, değer ve kişilik özellikleri açısından), plan yapma, hedef belirleme, problem çözme, mesleklerle ilgili bilgi dağarcığını genişletme gibi etkinlikler planlanabilir. Aynı şekilde aile etkisi konusunda ailelerin kariyer karar verme güçlükleri konusunda öğrencilerin yaşayabilecekleri durumlar hakkında bilgilendirme yapılabilir ve süreçte rehberlik etmeleri konusunda motive edilebilir. Çünkü aile etkisinde bilgi desteği kariyer kararsızlığı için etkili bir faktör olduğu görülmektedir. Ailelere ve ortaöğretim öğrencilerine sağlıklı bilgi edinme sürecine dair rehberlik edilmesi önemlidir. Kariyer karar verme sürecine dair hazırlanan bireysel çalışmalar ve grup çalışmalarında ailenin de sürece dahil edileceği oturumlar planlanabilir. Yetkinlik beklentisini geliştirmek adına öğrencilere anaokulundan başlayarak çalışmalar tasarlanabilir. Öğrencilerin kariyer kararsızlığı yaşama düzeyleri üzerinde etkili olabilecek faktörleri belirlemek adına farklı değişkenlerle ilişkisi ele alınabilir.

Bu araştırma ortaöğretim öğrencilerinin karılaşabilecekleri kariyer karar verme güçlüklerinin doğasını daha iyi anlamak adına kariyer seçiminde aile etkisi ve kariyer karar verme yetkinlik beklentisi değişkenlerini birlikte ele alan ve ilişkisini araştıran ilk araştırmadır. Bu bakımdan alana katkısı olmasına rağmen birtakım sınırlılıkları bulunmaktadır. Örneklem Domaniç ilçesinde sınırlı sayıdaki ortaöğretim öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırma farklı okul türleri ve yaş gruplarından örneklem ile desteklenebilir. Araştırmada regresyon analizi kullanılmıştır. Kariyer karar verme güçlükleri üzerinde etkili olabilecek gizil değişkenler ve aracı değişkenlerin tespiti için farklı istatistikler tercih edilebilir. Ayrıca ergenlerin karşılaşabilecekleri kariyer karar verme güçlüklerinin

nedenlerini ve etkili olabilecek faktörleri anlamak adına derinlemesine bilgi toplamak için nitel verilerle desteklemek faydalı olacağı düşünülmektedir.

Kaynaklar

Bacanlı, F. (2008). *Career decision-making difficulties of Turkish adolescents*. *Paperpresented at Counseling International Perspective: Global Demands and LocalNeeds,* Bahçeşehir University, April 25-27, İstanbul, Turkey.

Bacanlı, F. (2016). Kariyer karar verme güçlükleri ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların ilişkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(37). 86-95.

Bacanlı, F. ve Sürücü, M. (2011). İlköğretim öğrencilerinin kariyer gelişimleri ile ebeveyne bağlanmaları arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Journal of Turkish EducationalSciences*, *9*(4). 679-700.

Bacanlı, H.(1999). *Sosyal beceri eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları.

Bal, P. N. (1998). *Ergenlik döneminde mesleki karar verme olgunluğunun incelenmesi ve "mesleki karar verme eğitim programının etkililiğinin araştırılması*.(Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review,* 84, 191-215.

Betz, N. E. ve Hackett, G. (1981). The relationship of career-related self efficacy expectations to perceived career options in college women and men. *Journal of Counseling Psychology*, *28*, 399–410.

Betz, N. E. ve Voyten, K. K. (1997). Efficacy and outcome expectations influence career exploration and decidedness. *The Career Development Quarterly*, *46*(2), 179-189.

Betz, N. E.,Klein, K. L. ve Taylor, K. M. (1996). Evaluation of a short-form of career decision making self-efficacy scale. *Journal of Career Assessment*, *4*, 47- 57.

Bilgin, A., (1995) *Grup danışmanın, lise öğrencilerinin anne-babalarından bağımsız meslek kararı verme davranışına etkisi.*(Yayınlammamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitimde *rehberliğinin ve grupla psikolojik* Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı. Ankara.

Crites, J. (1976). A comprehensive model of career development in early adulthood. *Journal of Vocational Behavior, 9,* 105–118.

Çakır, M. (2003). *Bir kariyer grup rehberliği programının lise öğrencilerinin meslek kararsızlık düzeylerine etkisi.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi)Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı. Ankara.

Doğan, H. (2010). *Kariyer karar verme grup rehberliği programının 9. sınıf öğrencilerinin kariyer karar verme güçlük düzeylerine etkisi (*Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ersever, Ö. H. (1996). " *Karar verme becerileri kazandırma programı ve etkileşim grubu deneyiminin üniversite öğrencilerinin karar verme stilleri üzerindeki etkileri*(Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ferry, N. M. (2006). Factors influencing career choices of adolescents and youngadults in rural Pennsylvania. *Journal of Extension*, 44(3), 1-6.

Fouad, N. A., Cotter, E. W., Fitzpatrick, M. E., Kantamneni, N., Carter, L. ve Bernfeld, S. (2010). Development and validation of the familyinfluence scale. *Journal of Career Assessment*, 18(3), 276-291.

Fraenkel, J. R. ve Wallen, N. E. (1993). *How to design and evaluate research in Education.*Mc. GrowHill. Inc, United States of America.

Gati, I., Gadassi, R., Saka, N., Hadadi, Y., Ansenberg, N., Friedmann, R.&Asulin-Peretz, L. (2011). Emotional and personality-related aspects of career decision making difficulties: facets of career indecisiveness. *Journal of Career Assessment,* 19(1), 3-20.

Gati, I., Krausz, M. ve Osipow, S. H. (1996). A taxonomy of difficulties in career decisionmaking. *Journal of Counseling Psychology*, 43, 510-526.

Gati, I..,Garty, Y. ve Fassa, N. (1996). Using career-related aspects to assess person environment fit. *Journal of Counseling Psychology, 43*, 196-206.

Gati, I. ve Saka, N. (2001). Internet-based versus paper-and-pencil assessment: Measuring career decision-making difficulties. *Journal of Career Assessment, 9*(4), 397-416.

Gökce, Z. ve Traş, Z. (2017). Lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleri ve ego kimlik statülerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Journal of Turkish Educational Sciences*, *15*(1). 58-69.

Guay, F.,Ratelle, C. F., Senécal, C., Larose, S., & Deschênes, A. (2006). Distinguishing developmental from chronic career indecision: Self-efficacy, autonomy, and social support. *Journal of Career Assessment*, 14(2), 235-251.

Hamamcı, Z. ve Hamurlu, M. K. (2005). Anne babaların meslek gelişimine yardımcı olmaya yönelik tutumları ve bilgi düzeylerinin çocuklarının mesleki kararsızlıkları ile ilişkisi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(10), 55-69.

Işık, E. (2010). *Sosyal bilişsel kariyer teorisi temelli bir grup müdahalesinin üniversite öğrencilerinin kariyer kararı yetkinlik ve mesleki sonuç beklenti düzeylerine etkisi.*(Yayınlanmamış Doktora Tezi), Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

İşgör, İ. Y. ve Sezer, F. (2008). Mesleki olgunluk anlayışı kazandırmaya yönelik sınıf içi rehberlik etkinlikleri program denemesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(2), 239-252.

Kesici, Ş., Hamarta, E., ve Arslan, C. (2007). Mesleki karar verme zorlukları ölçeğinin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, 329-342.

Kleiman, T.,Gati, I.., Peterson, G., Sampson, J., Reardon, R.,&Lenz, J. (2004). Dysfunctional thinking and difficulties in career decision making. *Journal of Career Assessment, 12,* 312-331.

Kulaksızoğlu, A. (2001). *Ergenlik psikolojisi.* İstanbul: Remzi Kitabevi.

Kush, K. ve Cochran, L. (1993). Enhancing a sense of agency through career planning. *Journal of Counseling Psychology*, *40*(4), 434.

Kuzgun, Y. (2006). *Meslek rehberliği ve danışmanlığına giriş*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Lent, R. W., Brown, S. D. ve Hackett, G. (1994). Toward a unifying social cognitive theory of career and academicinterest, choice, and performance. *Journal of Vocational Behavior, 45*(1), 79-122.

Mau, W.,Hitchcock, R., ve Calvert, C. (1998). High school students' career plans: The influence of other'sexpectations. *Professional School Counseling*, *2*, 161-166.

Mutlu, T. (2011). *Lise öğrencilerinde kariyer kararı verme güçlükleri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Nota, L., Ferrari, L., Solberg, V. S. H. ve Soresi, S. (2007). Career search self-efficacy, familysupport, and career indecision with Italianyouth. *Journal of career assessment*, *15*(2), 181-193.

O'brien, V., Martinez-Pons, M., ve Kopala, M. (1999). Mathematics self-efficacy, ethnicidentity, gender, and career interests related to mathematics and science. *The Journal of Educational Research*, *92*(4), 231-235.

Osipow, S. H. ve Fitzgerald, L. F. (1996). *Theories of career development*. Boston, MA: Allyn and Bacon.

Özen, Y.(2001). *Yarına kalmak adına sorumluluk eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları.

Öztemel, K. (2014). Kariyer kararsızlığı ile mesleki karar verme öz yetkinlik ve kontrol odağı arasındaki ilişkiler. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *32*(2), 459-477.

Özünlü, M. B. ve Bacanlı, F. (2015). Kariyer seçiminde aile etkisi ölçeği'nin lise öğrencileri için Türkçeye uyarlanması: geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. *Journal of Turkish EducationalSciences*, *13*(1).

Selçuk, Z., ve Güner, N. (2000). *Sınıf içi rehberlik uygulamaları*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Steinberg, L. (2007). *Ergenlik* (çev. ed. F. Çok). Ankara: Başarı, İmge Yayıncılık.

Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics.* United States: Pearson Education.

Tanhan, F., ve Yılmaz, Ü. (2017). Öğrencilerin kariyer seçimlerinde aile ve sosyal medyanın etkisinin incelenmesi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 35*, 145-157

Trice, A. D.,Hughes, M. A., Odom, C., Woods, K., ve McClellan, N. C. (1995). The origins of children's career aspirations: IV. Testinghypotheses from fourtheories. *The Career Development Quarterly, 43*(4), 307-322.

Ültanır, E. (2003). *İlköğretim 1. kademede rehberlik ve danışma*. Ankara: Nobel Yayınları.

Whiston, S. C. ve Keller, B. K. (2004). The influences of the family of origin on career development: A review and analysis. *The Counseling Psychologist, 32*(4), 493-568.

Yıldırım, İ. (2006). *Anne baba desteği ve başarı*. Ankara: Anı Yayıncılık.

ORCID

Asiye Dursun https://orcid.org/0000-0002-4033-0034

Ahmet Kara https://orcid.org/0000-0002-1155-619X

Extended Summary

Career Decision Making Self-Efficacy and Family Influence in the Choice of Career as a Predictor of Career Decision Making Difficulties in Secondary School Students

Career decision-making difficulties are defined as disincentives that lead the individual to turn towards a profession that is less suitable than a job suitable for a career in the career development process (Gati, Garty, & Fassa, 1996). Furthermore, career decision making difficulties are classified into three dimensions (Gati, Krausz, & Osipow, 1996). These are Lack of preparation, lack of knowledge and inconsistent information. Career decision making self-efficacy is defined as the individual's beliefs towards him / her in fulfilling the career development tasks that are expected of the individual during his career development period (Betz and Hackett, 1981). These career development tasks are self-correct assessment, occupation-related information collection, goal setting, planning and problem-solving behaviors (Crites, 1976). Family influence can be considered as an external factor in career choice. Family is known to be an important factor affecting adolescents' career development process (Bacanlı and Sürücü, 2011; Özünlü and Bacanlı, 2015). Family influence in the choice of career considered as the sum of family education levels, attitudes, expectations, cultural structures and financial support in forming the individual career development process (Tanhan and Yılmaz, 2017).

The model of this research was carried out in relational design. The research group consists of 228 secondary school students selected from an official secondary school in the district of Domaniç, Kütahya. The data in the study were obtained by Career Decision Making Difficulties Scale, Career Decision Making Self-Efficacy Scale, and Family Influence in the Choice of Career. In the data analysis, first of all, correlation analysis was conducted to determine the relationships between career decision making self-efficacy, family influence in the choice of career and career decision making difficulties. Secondly, when using the multiple regression analysis technique to reveal the level of explanation of family influence in the choice of career; A simple regression analysis technique was chosen to determine the levels in which career decision making self-efficacy explain career decision making difficulties.

In the analysis results, the sub-dimensions of family support in the choice of career predicted career decision making difficulties significantly and positively [R = .22, R^2= .05, F = 2.97, p <.01]. Information support, financial support, family expectations, values and beliefs account for about 5% of the total variance of career decision making difficulties. In addition, it was found that career decision making self-efficacy significantly and positively predicted career decision making difficulties. [R = .25, R^2 = .06, F = 15.39, p <.01]. It was found that career decision making self-efficacy explained about 6% of the total variance of career decision making difficulties. In the results of the research, it was found that career decision making self-efficacy and family influence in the choice of career were significant and important predictive variables of career decision making difficulties.

In the first of the results of this research, information support from the sub-dimensions of the family influence in the choice of career explains career decision making difficulties in a meaningful and positive way. In the literature, considering career decision making difficulties and family influence in the choice of career; Ferry (2006) states that the social and cultural levels of the family have a significant impact on their children's career decision making. Kush and Cochran (1993) found that their families have positive attitudes, and their children have reduced their professional instability. Hamamcı and Hamurlu (2005) found that families with democratic family attitudes reduced their children's career instability. On the other hand, Özen (2001) emphasizes that the family has an authoritarian attitude, and that adolescents make it easier for them to live without a career. The findings of this study coincide with these findings in the literature. This situation can be interpreted as: One of the factors that affect adolescents' career decision making difficulties is the family (Hamamcı and Hamurlu, 2005; Özünlü and Bacanlı, 2015). Because families have a significant effect on adolescents' perception patterns, career decision making and motivation (Mau, Hitchcock and Calvert, 1998). In addition, it is stated that parents and family relations have important roles in career development of adolescents (Trice, Hughes, Odom, Woods and McClellan, 1995). Similarly, the psychosocial perception of the family environment above the professional maturity levels, which are expressed as the readiness levels of adolescents to occupational choices, is reported to be effective (Bal, 1998). In addition, families can have a positive effect on adolescents 'career development processes when they have realistic knowledge of adolescents' abilities, interests, values, physical development and personality traits, goals and self-esteem. Because families with this information in the light of the predictions of their children talent, personality trait, interest and support the decision to make appropriate career (Bacanlı, 1999; Selcuk and Guner, 2000; Ultanir, 2003; Yildirim, 2006). However, it was found that families pressured themselves to realize their own desires without taking into consideration the interests, talents, wishes and characteristics of adolescents, and that the choices of adolescents directly or indirectly negatively affected (Tanhan and Yılmaz, 2017). In addition, it is revealed that the conflict process in the family adversely affects career decision-making processes and career decision-making self-efficacy of individuals (Whiston and Keller, 2004). As a result; It can be said that adolescents have difficulties in their career decision making or family relations, family attitudes and knowledge, social and cultural levels of the family in making healthy and accurate decisions.

In the second of the results of this research it was found that the career decision-making self-efficacy explained the career decision making difficulties in a meaningful and positive way. In the literature, career decision making difficulties and career decision-making self-efficacy expectations surveys are considered; Nota, Ferrari, Solberg and Soresi (2007) found that individuals' career decision-making self-efficacy increased and their career instability decreased. In the research conducted by Mutlu (2011), as career decision-making self-efficacy of high school students increased; their career decision making difficulties have been reduced. It has been found by Betz and Voyton (1997) that as individuals' self-efficacy beliefs increase, their professional instability decreases. Öztemel (2014) found that career decision-making self-efficacy of career decision making difficulties in high school students was a significant predictor of career instability. In addition, it was concluded that the

career decision-making self-efficacy of career decision making difficulties making accounted for 32% of the total variance related to professional instability. These findings in the literature are similar to the findings of this research. This can be explained by Lent, Brown and Hackett's (1994) Social Cognitive Career Theory. There are five important sources of career decision competence expectation in Social Cognitive Career Theory. These; self-assessment, gathering information about occupations, goal setting, planning and problem solving. Using these five important resources, individuals develop confidence in themselves (Işık, 2010). This sense of trust affects the beliefs of individuals in their career development process, in other words, the career decision positively affects their expectations. The positive development of this competence expectation can contribute to the ability of individuals to recognize and combat individual or contextual difficulties that may hinder career choice in decision-making. In addition, the positive development of this competency expectation decreases the career instability of individuals in their career development process (Öztemel, 2014). As a result; The career decision of individuals can reduce the difficulties in career decision-making by using five key sources of self-efficacy expectancy.